

ΓΚΡΙΓΚΟΡΙ ΜΑΞΙΜΟΦ

Η αντεπανάσταση και η Σοβιετική Ένωση

Μέχρι πρόσφατα θεωρείτο ότι ήταν η μεγάλη Γαλλική Επανάσταση των χρόνων 1789-1793 που μας προσέφερε το κλασικό υπόδειγμα της επανάστασης και της αντεπανάστασης. Ακόμη και τώρα πολλοί είναι εκείνοι που ισχυρίζονται ότι η περίοδος της κυριαρχίας των ιακωβίνων ήταν μια επαναστατική περίοδος, παρά τα αντεπαναστατικά μέτρα που υιοθέτησε το Μοναστήρι¹, και ότι η πτώση των ιακωβίνων σηματοδότησε την έναρξη της αντεπανάστασης. Το συμπέρασμα που συνάγεται, συνεπώς, είναι ότι δεν μπορεί να υπάρξει αντεπανάσταση όσο παραμένει στην εξουσία το κόμμα που ήρθε στα πράγματα με την επανάσταση. Η αντεπανάσταση, μας λένε, κερδίζει βαθμιαία έδαφος με την πτώση του κόμματος και της τάξης που ηγούνται της επανάστασης, με τον θρίαμβο μιας πιο μετριοπαθούς μερίδας, με τη διάλυση όλων των επαναστατικών κατακτήσεων. Και αυτό το τελευταίο συσχετίζεται γενικά με την πτώση του κόμματος που έχει κυριαρχήσει, όπως συνέβη με την ανατροπή της εξουσίας των ιακωβίνων.

1. Ο συγγραφέας αναφέρεται στο μοναστήρι των δομινικανών μοναχών, όπου είχε την έδρα της και συγκεντρωνόταν η πολιτική Λέσχη των Ιακωβίνων. Η ονομασία «Λέσχη των Ιακωβίνων» έχει προέλθει από τη συγκεκριμένη μονή, γνωστή στα χρόνια της Γαλλικής Επανάστασης και ως μονή των μοναχών του αγίου Ιακώβου. (Σ.τ.Μ.)

Αυτό το απαρχαιωμένο μέτρο σύγκρισης εξακολουθεί να εφαρμόζεται στην αξιολόγηση των τάσεων και των κατευθύνσεων της ρωσικής ζωής. Οι θιασώτες του κρατικού σοσιαλισμού, οι «σοφοί» φιλελεύθεροι καθηγητές και οι καθωσπρέπει μονόχνοτοι «μορφωμένοι» άνθρωποι, παρόλο που αντιτίθενται έντονα στον μπολσεβικισμό, θεωρούν ότι στη Σοβιετική Ρωσία εξακολουθεί να πραγματοποιείται μια επανάσταση. Σκεφτόμενοι μέσα από μια απλουστευτική αναλογία με τη Γαλλική Επανάσταση, δεν θέλουν να αποδεχτούν την ιδέα ότι ένα επαναστατικό κόμμα μπορεί να μετατραπεί σε αντεπαναστατικό. Πιστεύουν ότι οι αποκαλούμενες «υπερβολές στις πολιτικές των μπολσεβίκων» οφείλονται στις αναπάντεχες δυσκολίες της σοσιαλιστικής οικοδόμησης και ότι μακροπρόθεσμα ενδέχεται να επιβραδύνουν τον ρυθμό της επανάστασης, ολοσχερώς όμως ποτέ δεν θα τον ανακόψουν. Εντούτοις η πλάνη αυτή ξεσκεπάζεται από την ίδια την πορεία των γεγονότων στη σοβιετική Ρωσία με τέτοια ταχύτητα ώστε πολύ σύντομα μόνον οι αφελείς θα παραμείνουν προσκολλημένοι σε αυτήν.

Τι είναι επομένως μια επανάσταση; Είναι η ανατροπή της υπάρχουσας πολιτικής και οικονομικής τάξης που βασίζεται στην εκμετάλλευση. Είναι η οικοδόμηση μιας νέας τάξης που αυξάνει στο μέγιστο επίπεδο την ευημερία της πλειονότητας του λαού, που προσφέρει στην ελευθερία και στα δικαιώματα του ανθρώπου την ύψιστη εκδήλωσή τους, που στη θέση του κυρίαρχου συστήματος αξιών της Εκκλησίας και του Κράτους βάζει μια ηθική θεμελιωμένη στην ελευθερία, την ισότητα και την αλληλεγγύη.

Η Ρωσική Επανάσταση στο ξεκίνημά της ήταν μια επανάσταση με αυτή την έννοια. Την περίοδο 1917-1918 η Ρωσία ήταν η πιο ελεύθερη χώρα του κόσμου. Ελευθερία του λόγου,

ελευθερία του Τύπου, ελευθερία του συνέρχεσθαι, ελευθερία της διάδοσης των ιδεών, ελευθερία στα πεδία της επιστημονικής έρευνας, της εκπαίδευσης, της ατομικής αυτοπραγμάτωσης – απεριόριστες ελευθερίες σε κάθε τομέα της ανθρώπινης ζωής. Η αυθόρμητη δραστηριότητα και η ελεύθερη πρωτοβουλία είχαν αντικαταστήσει την εξαναγκαστική νομοθεσία. Η τοπική αυτοκυβέρνηση άνθιζε με τη μορφή των Σοβιέτ· το κράτος, όπως εμφανίζεται μέσα από τη διορισμένη γραφειοκρατία του, διαλυόταν σαν καπνός.

Η οικονομική υποδούλωση κατέρρευε: ο καπιταλισμός γκρεμιζόταν καθώς αντικαθίστατο σταδιακά από μια νέα μορφή οργάνωσης της βιομηχανίας προς όφελος των καταναλωτών. Οι εργαζόμενοι γίνονταν ενεργά συμμετέχοι στη διαδικασία της βιομηχανικής παραγωγής. Η οικονομική ζωή, αντιπροσωπευόμενη από τις εργοστασιακές επιτροπές και άλλες παρόμοιες μορφές οργάνωσης, αυτοδιαμορφωνόταν στη βάση των ελεύθερων βιομηχανικών ομοσπονδιών², στη βάση της εθνικής κομμούνας των παραγωγών και των καταναλωτών.

Αυτές ήταν οι μεγάλες αθάνατες κατακτήσεις αυτής της γνήσια επαναστατικής περιόδου. Τι σημαίνει όμως ο όρος αντεπανάσταση;

Σημαίνει απλώς την προσπάθεια να μεταφερθεί η χώρα πίσω στην προεπαναστατική περίοδο, να αποκατασταθούν τα προνόμια των παλιών τάξεων και κομμάτων; Αυτός είναι ο

2. Μήνες πριν από την Οκτωβριανή επανάσταση, και μετά το ξέσπασμα της επανάστασης τον Φεβρουάριο του 1917, είχαν δημιουργηθεί στη Ρωσία εργοστασιακά συμβούλια (Σοβιέτ), εκλεγμένα από τις γενικές συνελεύσεις των εργαζομένων, τα οποία είχαν αναλάβει την οργάνωση και διαχείριση της παραγωγής. Τα αυτοδιαχειριζόμενα εργοστάσια συντονίζονταν με άλλα εργοστάσια του ίδιου βιομηχανικού κλάδου, ή της ίδιας περιοχής, σύμφωνα με την αρχή της ομοσπονδιακής οργάνωσης από τα κάτω προς τα πάνω. (Σ.τ.Μ.)

κλασικός ορισμός της αντεπανάστασης, αλλά δεν είναι αυτός που με πληρότητα, ή ακρίβεια, περιγράφει αυτό που συμβαίνει στη σοβιετική Ρωσία, όπου δεν έχουμε μια επανάσταση εναντίον μιας άλλης επανάστασης, ούτε την επαναφορά των προηγούμενων τάξεων και κομμάτων. Και παρ' όλα αυτά εκεί συντελείται μια πραγματική αντεπανάσταση.

Στη σοβιετική Ρωσία όλες οι ελευθερίες έχουν εξοστρακιστεί. Οι υπερασπιστές της ελευθερίας έχουν καταλήξει στην εξορία, στη φυλακή, ακόμη και στο εκτελεστικό απόσπασμα. Η αυθαίρετη εξουσία του «γραφειοκράτη» έχει εκ νέου εγκαθιδρυθεί. Τι άλλο είναι η εισαγωγή του συστήματος των διαβατηρίων³ εκτός από αντιγραφή του παλιού συστήματος αστυνόμευσης και αυστηρού ελέγχου; Και τι είναι η απαγόρευση, η οποία έχει επιβληθεί σε κάθε είδος πολιτικής δραστηριότητας που διαφοροποιείται από τη «γενική γραμμή» του δικτάτορα, η διάλυση της ομάδας των παλιών μπολσεβίκων, η φυλάκιση επιφανών μελών του κόμματος επειδή εκδήλωσαν μια αμυδρή ανεξαρτησία της σκέψης; Δεν είναι όλα αυτά αντεπανάσταση με την κυριολεκτική σημασία της λέξης;

Σε καμία άλλη χώρα η θανατική ποινή δεν εφαρμόζεται σε τέτοια έκταση όσο στη σοβιετική Ρωσία: η κλοπή, η υπεξαίρεση, η δωροδοκία, εγκλήματα του κοινού Ποινικού Δικαίου, τιμωρούνται με αγριότητα που παραπέμπει στον Μεσαίωνα. Ακόμη και παιδιά δεν εξαιρούνται από την εφαρμογή της αυ-

3. Το σύστημα διαβατηρίων αφορούσε την υποχρέωση όλων των πολιτών άνω των δεκαέξι ετών να διαθέτουν διαβατήριο για τις μετακινήσεις τους μέσα στην επικράτεια της σοβιετικής Ρωσίας. Η επίσημη αιτιολογία για τη θέσπιση αυτού του μέτρου ήταν η απογραφή του πληθυσμού και ο εντοπισμός και η «απομάκρυνση» των «αντεπαναστατικών, αντικοινωνικών και εγκληματικών στοιχείων». Ως «απομάκρυνση» συνήθως εννοείτο ο εγκλεισμός σε στρατόπεδα καταναγκαστικής εργασίας. (Σ.τ.Μ.)

στηρότερης των ποινών. Δεν είναι όλα αυτά αντεπανάσταση στην πιο απογυμνωμένη της μορφή;

Στη σοβιετική Ρωσία η βιομηχανική δημοκρατία⁴ έδωσε τη θέση της σε ένα ιεραρχικό σύστημα βασισμένο στο πρότυπο των καπιταλιστικών μορφών οργάνωσης της παραγωγής. Μια νέα, προνομιούχα άρχουσα τάξη γεννήθηκε, μια γραφειοκρατία η οποία, δίχως να έχει δική της ιδιοκτησία, έχει στα χέρια της τον απεριόριστο έλεγχο της διαχείρισης των μέσων παραγωγής.

Όλα αυτά συνιστούν την ουσία της αντεπανάστασης, παρόλο που δύσκολα ταιριάζουν στον κλασικό ορισμό της. Έχουμε μπροστά μας ένα νέο χαρακτηριστικό: ένα επαναστατικό κόμμα που παγιώθηκε σε μια γραφειοκρατική τάξη. Ενώ υποκρίνεται με κούφια συνθήματα ότι υπηρετεί την επανάσταση, η νεοσχηματισμένη τάξη βαθμιαία εδραιώνει τις ταξικές λειτουργίες της, την κυριαρχία και τα προνόμιά της.

Όλα αυτά δεν αποτελούν απλώς ένα ατύχημα στην πορεία της επανάστασης. Τέτοιου είδους παραμορφώσεις της επανάστασης, που έχουν παραγάγει στη σοβιετική Ρωσία μια διεφθαρμένη μορφή αντεπανάστασης, δεν είναι ριζωμένες στην «ιστορική αναγκαιότητα», αλλά στην ίδια την έννοια του κρατικού σοσιαλισμού και ιδιαίτερα στο μόρφωμα της μαρξιστικής δικτατορίας. Η διατήρηση της δικτατορίας ισοδυναμεί με απόρριψη της επανάστασης, της ελευθερίας, της ανθρώπινης προόδου.

4. Η εργατική αυτοδιεύθυνση, ο έλεγχος της παραγωγής από τους ίδιους τους εργαζομένους μέσα από την εφαρμογή της άμεσης δημοκρατίας στους χώρους παραγωγής – που σημαίνει ότι οι αντιπρόσωποι των εργαζομένων, που αναλαμβάνουν την ευθύνη της διαχείρισης της παραγωγής και της διασύνδεσής της με την ευρύτερη κοινότητα, δεν απολαμβάνουν προνόμια, εκλέγονται από τη συνέλευση των εργαζομένων, λογοδοτούν σε αυτήν και είναι ανακλητοί. (Σ.τ.Μ.)

Η διαδικασία της αποσύνθεσης στη σοβιετική Ρωσία, που δεν αφήνει περιθώρια αμφιβολίας στα μάτια χιλιάδων έντιμων επαναστατών, βρίσκεται ακόμη στο ξεκίνημά της. Σύντομα θα εξελιχθεί σε μια πανίσχυρη πλημμυρίδα νέων σκοπών και νέων βλέψεων. Αυτοί θα είναι οι σκοποί του ελευθεριακού κομμουνισμού, οι σκοποί ενός νέου κινήματος που θα αναζωογονήσει τις ελπίδες του παγκόσμιου προλεταριάτου και θα οδηγήσει σε έναν ανένδοτο αγώνα εναντίον όλων των δικτατοριών κάθε είδους – κόκκινης, μαύρης ή φαιάς δικτατορίας– και υπέρ της πληρέστερης ελευθερίας θεμελιωμένης στην οικονομική ισότητα.

Περιοδικό *Πρωτοπορία* τόμος 11, τεύχος 5,
Οκτώβριος-Νοέμβριος του 1935.

Μετάφραση: Μάκης Κορακιανίτης